

Note de temă pentru posibile studii cu caracter local sau zonal

Cu toate că orașul Constanța înregistrează o continuitate de locuire urbană de aproape două milenii și jumătate, etapa modernă a existenței sale nu beneficiază din punct de vedere urbanistic de o moștenire care s-o influențeze prea mult.

Cetatea feudală a dispărut complet prin distrugerea ei în timpul războiului ruso-turc din anii 1828—'29, păstrându-se doar urmele unei trame stradale și o structură urbană marcată de limitele proprietăților, precum și de amintirea unor tradiții constructive.

O altă moștenire a îndelungatei sale existențe au constituit-o straturile de ruine succesive pe care orașul modern, în faza sa de început, le-a valorificat doar ca material de construcție.

După o perioadă de relativă și modestă refacere, pe baza analizei mai multor factori, putem considera sfârșitul războiului Crimeei (1853—'56) ca moment de naștere a orașului modern, în condițiile instalării în zonă a unei perioade de pace și a unei intensificări a relațiilor cu principalele țări din vestul și centrul Europei.

Perioada de început a orașului modern, cu elemente urbanistice de tranziție, va dura însă ceva mai mult, pînă aproape de sfârșitul secolului și va avea ca moment deosebit de referință anul 1878, cînd întregul teritoriu dobrogean va fi integrat statului român.

Din punct de vedere arhitectural, această primă etapă din evoluția orașului modern va fi caracterizată de persistența unor elemente tradiționale, probabil cu rădăcini mai adînci din perioada bizantină tîrzie, concomitent cu pătrunderea elementelor moderne propriu-zise, aparținînd unor stiluri și curente arhitecturale cu largă răspîndire în Europa.

Dintre construcțiile tradiționale, foarte răspîndite în a doua jumătate a secolului trecut, nu numai în orașul Constanța ci și în alte orașe de pe litoralul Mării Negre (Sulina, Mangalia) le menționăm pe cele care aveau două niveluri; parter, cu o funcție comercială sau meșteșugărească, iar la etaj locuință sau hotel. Zidăria era în general din piatră (parterul) și chirpici sau paiantă (etajul) și aco-

perite cu olană. Datorită condițiilor climatice, mai ales din sezonul rece, majoritatea aveau pereții etajului căptușiți la exterior cu scînduri, iar balcoanele erau închise, sau sub formă de geamlîcuri. Numai cînd fațada nu era expusă vînturilor, balcoanele erau deschise. Elementele ornamentale erau simple și constau mai ales din marcarea golurilor prin aplicarea unor modele traforate (la cele căptușite cu scînduri).

Aceste construcții erau făcute de meșterii locali, fără proiecte prealabile. În perioada interbelică mai existau încă numeroase construcții de acest tip. Ultimele exemplare au fost demolate în anii 1970—'80.

Către sfîrșitul secolului trecut și mai ales în ultimele două decenii ale acestuia, se realizează un număr mai mare de construcții sub influența unor stiluri arhitecturale dominante la acea dată în majoritatea țărilor europene. Proiectele sînt semnate de arhitecți români formați în diferite școli europene sau chiar de arhitecți străini, stabiliți pentru diferite perioade de timp în orașul Constanța. Elementele arhitecturale dominante ale construcțiilor realizate în perioada 1880—1900 aparțin neoclasicismului și eclecticismului de influență germană (Jugendstil). Însă pentru această perioadă trebuie menționată și prezența unor valori arhitecturale cu elemente aparținînd unor curente mai puțin răspîndite (neogotic, baroc, neoromănesc în faza sa de început și chiar al renașterii franceze tîrzii). Ca o particularitate a stilului neoclasic trebuie să menționăm, pentru această perioadă, folosirea în multe situații, pentru decorarea fațadelor, a unor elemente arhitectonice din perioada romană. În prezent se mai păstrează două imobile din această categorie.

Perioada 1900—1916, prin prezența unor arhitecți francezi, va fi dominată de eclecticismul de influență franceză (art nouveau) și neoclasicism. Sub influența eclecticismului francez vor intra și unii autori de proiecte formați în special la școală vieneză astfel că, în preajma primului război mondial, ca o particularitate, multe construcții vor prezenta detalii ornamentale aparținînd ambelor curente eclecticice.

O altă particularitate arhitecturală ce trebuie subliniată pentru orașul Constanța, aflat la pragul dintr-acele două veacuri, este prima tentativă de realizare a unei arhitecturi cu specific local, aparținând arh. Gr. Cerchez.

Puținele mărturii (proiecte realizate, proiecte rămase la faza de schițe) conturează această tendință prin îmbinarea unor elemente naționale din renașterea fîrzie cu cele din inspirație mediteraneană și orientală.

Tot începutul de secol este marcat de promovarea unui stil național, cunoscut și sub numele de «neoromânesc», care tinde să devină dominant în cel de-al doilea deceniu al secolului nostru. De fapt, această tendință este anunțată încă de la sfîrșitul secolului trecut prin realizarea unor edificii (arh. I. Solescu) cu particularități arhitecturale distincte.

Pentru evoluția orașului modern putem considera anul 1915 ca punct de referință, ce marchează un apogeu al personalității sale urbanistice, materializat cu precădere în zona peninsulară și mai ales în actuala «Piața Ovidiu».

Perioada interbelică (1920—1941) care este decisivă pentru dezvoltarea complexă a orașului modern (economie, populație, echipare tehnico-edilitară) va consemna din

punct de vedere arhitectural o paletă mult mai largă de stiluri și curente în cadrul unui mare volum de construcții. Începutul perioadei marchează o scădere a ponderii stilului neoclastic și eclectic și o creștere a celui neoromânesc. Utilizarea pe scară largă a betonului armat în realizarea locuințelor cu mai multe niveluri, este marcată în această perioadă de apariția elementelor arhitecturale aparținând stilului internațional modernist cunoscut și sub numele de «cubism», care în zonele centrale ale orașului va fi dominant la sfîrșitul intervalului.

Trebuie subliniat faptul că sub influența acestui stil se vor face și multe reparații capitale ale unor construcții mai vechi, modificîndu-le aspectul inițial.

Ca o particularitate arhitecturală, menționăm la începutul intervalului existența unor elemente de tranziție de la stilul eclectic la cel modernist, care ar merita o analiză mai detaliată.

Perioada postbelică prezintă în evoluția orașului modern trăsături distincte, cu mai puține particularități arhitecturale, însă cu implicații urbanistice complexe, care nu pot fi analizate în comparație cu perioadele anterioare, ci numai în cadrul unei investigații separate.

GH. VECERDEA